

1. De voorgeschiedenis.

A. De eerste kerk.

Uit archiefbronnen weten we dat het vissersdorp Oostende-ter-Streep (= Ostenda antiqua) reeds in 1072 beschikte over een parochiekerk, die gewijd was aan Sint-Pieter. Robrecht de Fries, Graaf van Vlaanderen, nam in 1072 het initiatief tot de bouw of het herstel van 30 verschillende kerken, waaronder die van Oostende-ter-Streep. Zij werd gewijd aan Sint-Pieter omdat Robrecht de Fries zijn overwinningen toeschreef aan de bescherming van apostel Petrus. In 1334 werd Oostende-ter-Streep getroffen door een zeevloed. Een groot deel van Ostenda antiqua verdween hierbij onder het water, alsook de parochiekerk.

B. De tweede kerk.

Een jaar na de zeevloed, in 1335, gaf het bisdom Doornik de toelating om een nieuwe Sint-Pieterskerk te bouwen. Graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Male, gelastte zich met de amortisatie¹ van een stuk grond waarop met de bouw van die tweede kerk zou worden gestart. Die nieuwe kerk moet nog gebouwd geweest zijn op de niet overspoelde delen van Oostende-ter-Streep. Doch deze nieuwe kerk werd ook nog steeds beproefd door de zee. Naar aanleiding van de springvloed van 27 september 1477 lezen we in de Vlaamse Kroniek: 'Dhoude kerke t'Oostende stont acht voeten hooghe in twatere,...'. Uiteindelijk zou ook die kerk in de 16de eeuw volledig in zee verdwijnen. Wellicht gebeurde dit in 1530 daar in dat jaar een groot deel van Ostenda antiqua door de golven werd verzwolgen.

C. De derde kerk.

Reeds in 1400 maakten de wethouders van de stad Oostende plannen voor de bouw van een nieuwe kerk met een veiligere ligging binnenwaarts. Die nieuwe kerk in Ostenda nova zou ook gewijd worden aan Sint-Pieter. Met de bouw konden de stadsschepenen pas van start gaan nadat Rome haar goedkeuring had gegeven (1434) en de Bourgondische hertog Filips de Goede het oktrooi verleende (1438). Wanneer de nieuwe kerk nu juist in gebruik werd genomen weet men blijkbaar niet. Het moet zeker voor 1456 geweest zijn want op 22 februari 1456 komt suffragaanbisschop² van Doornik, meester Willem Vatoris, naar Oostende om de klokken te wijden voor de nieuwe kerk.

¹ amortisatie: vreemd kapitaal, waarmee iemand (persoon, vereniging e.d.) haar actief (bv. grond, huis) heeft gefinancierd, stelselmatig door eigen vermogen vervangen.

² Suffragaanbisschop is een bisschop van een gebied dat tot een door een aartsbisschop bestuurde kerkprovincie behoort.

We stellen dus vast dat in het midden van de 15de eeuw Oostende beschikte over 2 kerken gewijd aan Sint-Pieter. De oudste was gelegen in Ostenda antiqua, de nieuwe in Ostenda nova. Op het ogenblik van de klokkenwijding was de kerktoren, de huidige Peperbusse, nog niet gebouwd.

De eerste steen van de kerktoren werd pas op 20 juli 1478 gelegd door pastoor Jan Lammaert. Hij was de pastoor van de Sint-Pieterskerk op Ostenda antiqua die overgegaan was naar de nieuwe kerk. Moeten we hieruit besluiten dat de oude Sint-Pieterskerk niet meer gebruikt werd toen de nieuwe kerk ingewijd werd?

Suffragaanbisschop van Doornik en tevens bisschop van Sarepta, Gillis de Baerdemakere wijdde de torenfundamenten en een nieuwe klok in. Hij legde eveneens een eerste steen. Die Gillis de Baerdemakere wordt in de traditie beschouwd als de bisschop die de nieuwe Sint-Pieterskerk van Ostenda nova inwijdde. Dit is fout, want Gillis de Baerdemakere is pas suffragaanbisschop van Doornik geworden in 1476, waarbij hij Willem Vasoris opvolgde.

Het is dus Willem Vasoris die de nieuwe kerk inwijdde terwijl Gillis de Baerdemakere enkel de torenfundamenten inwijdde. Tijdens de wijdingsceremonie mochten ook nog andere notabelen een eerste steen leggen. Onder andere Cornelis Meegoet, de toenmalige burgemeester van de stad Oostende, en Jan Lombaert, meesterglazenier en gouverneur van het schildersambacht in Brugge.

Over de voltooiing van de kerktoren is men niet nader ingelicht. Men weet wel dat hij in 1560 reeds voltooid moest zijn want hij staat afgebeeld op het stadsplan van Jacob van Deventer, dat dateert van 1560.

De Sint-Pieterskerk van Ostenda nova zou aanvankelijk een éénbeukige kerk geweest zijn met een vierkante toren. Dat het oorspronkelijk om een vierkante toren ging zien we duidelijk op de voorstelling van de Sint-Pieterskerk op een tekening uit 1593. Omstreeks 1640 zou ze uitgebreid geweest zijn tot een driebeukige kerk.

In 1706 wordt de kerk beschadigd ten gevolge van een bombardement op Oostende door de Engelse vloot. In 1712 wordt de kerk hersteld doch in datzelfde jaar, op 19 juni 1712 brandt ze voor een groot gedeelte af door een onvoorzichtigheid van loodgieters die herstellingswerken uitvoerden.

Het beukengedeelte wordt herbouwd in 1717. Pas in 1729 wordt de toren heropgebouwd. De vierkante torenbasis van 1478 bleef behouden maar werd nu voorzien van een achthoekige bovenbouw (geïnspireerd door de kerk van Cluny?). Die nieuwe toren werd gebouwd in opdracht van ridder Emmanuel de Salores, hoofd van de keizerlijke troepen die te Oostende gekazerneerd waren.

Op 14 juli 1896 wordt de kerk weer de prooi van een zware brand. Ze gaat zo goed als volledig in de vlammen op. Is het opzet of toeval?

2. Na de brand.

Het enige wat overbleef na de fameuze brand was de kerktoren, het barokke kerkportaal en de kerkmuren. Wat moest hiermee nu gebeuren? Een deel van de bevolking was voorstander van de afbraak van de toren. Doch op 24 september 1910 werd aan de gemeenteraad van Oostende een brief geadresseerd die ondertekend was door Emile Verhaeren, Fernand Knopff, Alexandre Marcette, Ivan Gilkin en Camille Lemonnier. Zij ijverden voor het behoud van de toren. Als argumentatie haalden zij aan dat deze toren het oudste gebouw van de stad was en tevens een unieke getuige van het Beleg van Oostende (1601-1604).

Uiteindelijk wordt op 1 oktober 1912 door de gemeenteraad besloten dat men de toren zal bewaren op voorwaarde dat ze gebruikt zou worden als belfort. Op 26 mei 1919 wordt de toren geklasseerd als historisch monument, derde categorie.

Tussen de brand en het besluit om de toren te behouden waren er 16 jaar verlopen. De Peperbusse was dringend aan restauratie toe. Kort voor zijn dood had architect de la Censerie reeds restauratieplannen voorzien voor de toren. Hij voorzag ook in de ontmanteling van het barokke kerkportaal om het dan opnieuw op te bouwen in de zuidgevel van de toren. Met dat laatste was men blijkbaar niet zo gelukkig. Het zou tot 1925 duren vooraleer men uiteindelijk van start zou gaan met de restauratiewerken. De leiding was in handen van architect Vierin van Brugge.

3. Bezienswaardigheden van de Peperbusse

A. De zuidgevel.

1° De barokke toegangspoort met in een nis een arduinen beeld³ van Sint-Pieter daterend uit de 17-de eeuw. Voorlopig werd het beeld weggenomen voor restauratie.

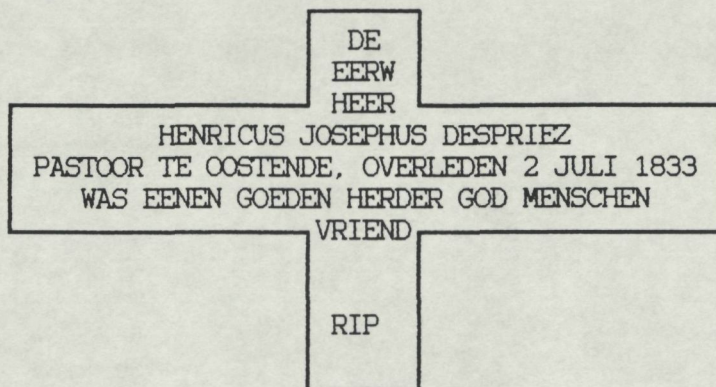
2° Links van de poort zien we een herdenkingsplaat met een summiere historiek over de toren, opgesteld in het Nederlands.

³ Er wordt ook melding gemaakt dat het om een houten beeld gaat.

B. De noordgevel.

1° Een kalvarie met vagevuur daterend uit 1766. Dit was een gift van de Confrerie van de Berg van Barmhartigheid. De bouw ervan startte in 1764. In 1925 werd het vakkundig gerestaureerd door Vierin. Er wordt verteld dat de mannen die bleven hangen in de kroegen en wat te diep in het glas hadden gekeken in het naar huis gaan een ommetje maakten langs het 'vagevier'. Hiermee hoopten ze dat vrouwlief hen niet zou verwelkomen met de deegrol in de hand.

2° Rechts van de kalvarie zien we een grafplaat in kruisvorm van pastoor Despriez, dateren van 2 juli 1833.

3° Rechts van de grafplaat werd in de noordwest-hoek een kapelletje met een Ecce Homo⁴ gebouwd. Hierover bezit ik geen nadere gegevens. Spijtig genoeg bevinden dit kapelletje en het beeld zich in een erbarmelijke staat.

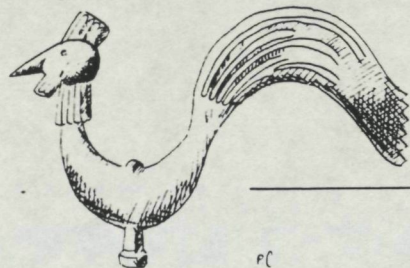
4. **Huidige restauratie**

Ten gevolge van de storm op 21 januari 1986 werd de torenhaan, die dateert van 1932 afgeknakt. Het was de bedoeling de windzot te restaureren en terug te plaatsen. Dit terugplaatsen ging echter niet want de spitsbalk bleek compleet vermolmd te zijn. Uiteindelijk besloot men maar over te gaan tot een grondige restauratie van de Peperbusse. Men voorzag een nieuwe plankenvloer op het eerste niveau. Waar het nodig was zou men hout- en steenwerk vernieuwen. De galmgaten zou men afschermen met multiplexplaten om de duiven buiten te houden. De uitvoering van de werken werd toegekend aan aannemer WOUDEBERG N.V. van Brugge. Voor 1987 werd er 800 000 frank uitgetrokken.

Ook de buitenmuren kregen een poetsbeurt. Het wild groeiend klimop tegen de zuidgevel werd gesnoeid zodat het zuidportaal weer zichtbaar werd.

De 'Peperbusse Sociëteit' die werd opgericht met als doel de Peperbusse te herwaarderen als monument streeft niet enkel naar een restauratie van de toren maar wil ook de mogelijkheden onderzoeken om de ruimte binnen de toren te gebruiken voor kulturele manifestaties.

Eind januari 1989 trokken twee werklui door de dikke mist naar de top van de 50 meter hoge toren om er een nieuwe haan op te plaatsen.

⁴ Ecce Homo (Lat.: zie hier de mens). Dit waren de eigen woorden van Pilatus toen hij de geselde Christus aan het Joodse volk toonde.

6. Varia.

De kerktoeren bezat oorspronkelijk 5 klokken. Eén ervan kunnen we nog bezichtigen aan het bloemenuurwerk.

In de toeren zijn er nog heel wat graffiti's aanwezig daterend van 1896 alsook devotieplakketjes.

Het uurwerkmechanisme is nog zo goed als intact, alhoewel het uurwerk nu elektrisch werkt.

Onlangs vond men fragmenten van een oude grafsteen daterend van omstreeks 1750.

BRONNEN.

AGER E., St-Peter and Paul's Church of Ostend, in Contact, Newsheet of the English church, z.j., p. 14-15

AGER E., St-Peter and Paul's Church of Ostend, in Contact, Newsheet of the English church, z.j., p. 15-17

De Sint-Pieterskerk en voornamelijk de "Peperbusse"-toren, uitgave van de "Peperbusse Sociëteit"

LOONTIENS Carlo, Les monuments et les edifices remarquables d'Ostende ainsi que l'arrondissement decrit par Loontiens Carlo, in l'echo d'Ostende, Oostende, 1929.

Oudste gebouw van Oostende wordt gerestaureerd. Peperbusse gered door z'n haan, in extra-editie Tips, 2 april 1987.

Sint-Petrus en Paulus viert 500-jarig bestaan, in Tijdingen, 20 juli 1978.

VIAENE A., Klokkendoop en torenbouw te Oostende, het bezoek van bisschop Gillis de Baerdemakere 19-20 juli 1478, in Ostendiana II, Oostende, 1975, p. 179-183

